

Wandeling Market Garden-route

Etappe 6

Groesbeek – Reichswalde (D)

JAAP ROBBEN

In Duitsland wordt veel schuld herdacht: Kristallnacht, Volkstrauertag, op 27 januari de bevrijding van Auschwitz en nog veel meer.

Elke avond is wel een documentaire of een film op televisie te zien over de oorlog. Maar sinds ik zeven jaar geleden in Duitsland ben gaan wonen, heb ik nog nooit gemerkt dat de bevrijding hier wordt gevierd. Terwijl de Duitsers in feite toch ook bevrijd zijn van de nazi's. Zeker degenen die niet met hen sympathiseerden. En alle na-oorlogse generaties. Of de miljoen nieuwe Duitsers die juist vanwege die vrijheid hierheen gevlucht zijn.

In Groesbeek staat het vol met monumenten en herdenkplakettes. Het Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945 staat er, de Airborneroute loopt door het dorp. Er zijn festivals en optochten met jeeps en veteranen. Maar zodra je de grens met Duitsland passeert, kom je niks meer tegen. Nog geen bordje. Slechts wat pijlen die je naar de oorlogsbegraafplaatsen wijzen. Terwijl Operatie Veritable vanuit Groesbeek richting het Reichswald de op één na omvangrijkste operatie bij de bevrijding van Europa was.

Op Wikipedia zoek ik naar meer informatie. De geallieerden verloren 23.000 mannen in dit kleine gebied, aan de Duitse kant kwamen 38.000 soldaten om. In het Nederlandse artikel wordt gesproken over de bevrijding van het ge-

bied tussen de Rijn en de Ruhr. Ik klik door naar de Duitse versie van het artikel. Dan heet het *Die Schlacht im Reichswald* en lees ik niks meer over een bevrijding.

Ik spreek met Cees Pot van het Bevrijdingsmuseum in Groesbeek. Op dit moment is het museum dicht om straks weer open te gaan als het Vrijheidsmuseum.

„Waarom eigenlijk die naamsverandering?”

„Duitsers herkennen zich niet in de bevrijding. Maar wij zijn het enige oorlogsmuseum tussen Groesbeek en Berlijn. Daar ligt voor ons een enorm potentieel aan bezoekers. Misschien komen er dan meer mensen.” Een grinnikje. „Zo simpel is het.” Typische Nederlandse handelsgeest dus, die naamsverandering.

„De Duitsers zijn toch ook bevrijd. Waarom herkennen zij zich daar niet in?”

„Dat is een lastige. De oudere generatie sprak lang over de capitulatie in plaats van een bevrijding.”

„En de jongere generatie?”

„Dat zou ik niet weten.”

Via via kom ik in contact met René Rothmann. Hij is eind 40 en Oberstleutnant bij de Bundeswehr in Kalkar. Sinds een aantal jaar houdt hij zich als geïnteresseerde bezig met Operatie Veritable en geeft rondleidingen door het Reichswald. We spreken af op de Canadese erebegraafplaats in Groesbeek om vanaf daar samen naar de Commonwealth begraafplaats in het plaatsje Reichswalde

In Groesbeek staan veel monumenten en plaquettes. Maar zodra je de grens met Duitsland passeert, zie je niks meer

te lopen. Exact op de plek van de Groesbeekse begraafplaats vertrokken op 8 februari 1945 de troepen voor Operatie Veritable. Het stuk waar wij een kleine drie uur over zullen doen, heeft bijna 10.000 levens gekost.

„Kijk.”

Op zijn iPad toont René me luchtfoto's van dit gebied. Onder tussen wijst hij me de huidige locaties aan in het landschap. Alles was gebombardeerd om de weg vrij te maken voor de Engelse en Canadese troepen. Een luchtfoto van Kleef lijkt op een maanlandschap vol kraters. Volgende foto: het poldergebied waar ik woon, stond helemaal onder water. Volgende foto: Engelse soldaten ploegend door een oneindige modderpoel. Kapotgeschoten bomen. Een luchtfoto waarop de Siegfried-verdedigingslinie in het Reichswald staat aangegeven.

„Een paar jaar geleden hoorde ik pas over deze operatie”, zegt René.

„In de Bundeswehr is veel aandacht voor en onderwijs over het verleden. Samen met een collega ben ik informatie gaan verzamelen en toen hebben we deze wandeling gemaakt voor onze collega's.”

„Waar verzamelde je jouw informatie?”

„Vooral van het internet.”

„Hoe komt het dat je in Duitsland zo weinig tegenkomt over jullie bevrijding?”

„Ik denk dat Duitsers vooral bezig zijn met alle gruwelijkheden van de oorlog. Met de schuld. Daar zijn we mee opgegroeid. Dat zit in onze huidige cultuur.”

„Kan het niet allebei? Stilstaan bij de schuld en de bevrijding vieren? De Duitsers zijn toch ook bevrijd?”

„Zeker. Maar dat was lange tijd heel complex. In ieder gezin was wel een oom, broer of vader die als soldaat was omgekomen. En ook al sympathiseerde je niet met de nazi's, dan nog lag het heel gevoelig.”

De parachutekoepel van het Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945, straks het Vrijheidsmuseum, verwijst naar de luchtlandingen van Market Garden.

Op de plek van de Canadese erebegraafplaats in Groesbeek vertrokken op 8 februari 1945 de geallieerde troepen voor Operatie Veritable.

Schrijver Jaap Robben is bekend van zijn romans *Birk en Zomervacht*. Voor *Birk* ontving hij in 2014 de Nederlandse Boekhandelprijs. De 35-jarige Robben is geboren in het Brabantse Oosterhout, ging naar het Koninkstheater Akademie in Den Bosch en woont tegenwoordig in de omgeving van Nijmegen.

Op verzoek van *De Gelderlander*, het *Brabants Dagblad* en het *Eindhovens Dagblad* volgt hij het spoor van de geallieerden tijdens Operatie Market Garden. In acht weken doet hij op deze plek literair verslag van die wandeling.

Eerdere afleveringen zijn te lezen op dg.nl/jaaprobben

Bij het passeren van de landsgrens verschijnen er telefoonpalen in het landschap. De bermnen worden wilder en de huizen minder kleurig.

Bij de Trepkesweg gaan we het Reichswald in. Ik heb hier vaak gewandeld en ik zag telkens wat ik nu weer zie. Bomen, bomen, het pad en soms een hert. „Wat zie jij als je hier loopt?“, vraag ik René. Zonder rond te kijken: „Wij zijn kwetsbaar als we soldaten zouden zijn geweest. Veel lage struiken waartussen de vijand zich kan verbergen. Door die boomstronk daar kom je niet met een tank, dus daar zou ik me als tegenstander verbergen.“

Dan pulkt hij wat bast van een berkenboom. „En als we dit zouden vermalen en mengen met meel dan kon ik vanavond een brood voor je bakken.“

Over smalle paadjes gaan we steil omhoog. Als een echte officier die zijn troepen foerageert, haalt hij ook voor mij een flesje water tevoorschijn. Ongastvrije lul die ik ben. Daar heb ik totaal niet aan gedacht.

Bovenop de Kleverberg vraagt hij. „En wat zie jij hier?“

Ik kijk om me heen. „Ehm...“

„Die kuilen zijn bomkraters. Daar en daar kwamen de Engelsen en Canadezen omhoog. En hier ligt de Siegfriedlinie.“ Ik stelde me een reeks bunkers voor, maar hij wijst naar een soort drooggevalen sloot. „Duitse loopgraven. Een kilometerslang netwerk door het Reichswald. Met telkens kleine aftakkingen, als een soort lange

kam. Hier is echt heel gruwelijk gevochten.“

Ik ben verbaasd dat deze geschiedenis door geen enkel bordje wordt aangewezen. Om ons heen tjlpen vogels. Er raast een mountainbiker door de kuilen. Hij maakt een sprongetje door de loopgraaf.

„Niemand heeft een idee wat hier allemaal ligt. Misschien alleen de boswachter.“

Aan het eind van het pad is ineens licht. We krijgen een uitzicht over de vallei tot aan het Uedemer Hochwald. „Hier stonden Engelse tanks. Dan konden ze goed zien wat ze bombardeerden.“ Aan de hand van de kerktorens wijst hij Uedem aan, Kalkar, Bedburg-Hau. Dichterbij zie ik een wijk met na-oorlogse huizen. Ik ben graag in Duitsland, maar aan die huizen kan ik lastig wennen.

Bruine kozijnen, dennengroene deuren. Die rolluiken. Alles onopvallend, grijs en beige als lievelingskleur. Ik heb dat lang gezien als een Duits gebrek aan smaak. Of na-oorlogse armoede, omdat bijvoorbeeld de Tiergartenstrasse in Kleef vol staat met roze, gele, groene vooroorlogse villa's vol tierlantijntjes en siermettselwerk.

Maar een Duitse vriend vertelde me eens dat zijn grootouders ook zo'n sierlijk huis bezaten. Toen de oorlog voorbij was, heeft zijn opa een ladder tegen de gevel gezet. Met een beitel en hamer klom hij omhoog. Stuk voor stuk hamerde hij alle sier van het huis en verfde het grijs. „Wij Duitsers moeten ons schamen voor wat we hebben

‘Misschien hebben wij Duitsers het gevoel dat we de bevrijding niet echt mogen vieren. De schuld blijft te groot’

gedaan”, zou hij gezegd hebben. „Ons huis rouwt.“

Nu René en ik langer over de vallei uitkijken, valt me ook het nieuwe Duitsland op. Wiekende windmolens. Witte, goed geïsoleerde huizen met veel glas en zonnepanelen. De huizen zijn niet meer in rouw.

We lopen verder. Tussen de bomen naast het pad duikt steeds de loopgraaf weer op als een slang die met ons mee kronkelt. Tot we uitkomen bij de Britse erebegraafplaats Reichswald. Een serene plek met gras dat altijd keurig en kort is. Alsof het überhaupt niet langer kan groeien. We gaan de poort door. Er zijn rijen en rijen witte grafstenen.

„Dit wil ik je nog laten zien.“ René houdt stil bij de zerk van Major Ronald E. Balfour. „Iedereen denkt altijd dat dit allemaal soldaten waren. Maar deze man was kunsthistoricus. Hij ging in dienst en waagde zijn leven om onze Europese historie te redden. Van Normandië tot hier in Kleef gaf hij aan de troepen door welke gebouwen van historische waarde waren. Die moesten ze proberen te sparen. Zonder hem was er nog veel meer Europese geschiedenis verwoest. In Goch is door hem bijvoorbeeld de Steintor overeind gebleven.“

Ik kijk naar zijn zerk.

„In Kleef was Major Balfour bezig kunstschaten in veiligheid te brengen. Toen werd er gebombardeerd. Friendly fire. Elk jaar tijdens de herdenking sta ik in mijn uniform aan dit graf.“ We luiste-

ren naar de ruisende wand van beuken die ons omringt, naar de duizenden andere stille graven.

„Ik snap toch nog steeds niet helemaal waarom Duitsers naast al die dagen van rouw en schuld niet ook hun bevrijding vieren? Jullie zijn toch bevrijd?“

„Jazeker.“ René glimlacht en denkt even na. „Misschien hebben we het gevoel dat we dat niet echt mogen.“

„Mogen?“

„Ik denk dat we nog steeds huiverig zijn hoe de rest van de wereld reageert als wij Duitsers de bevrijding zouden vieren. Daarvoor blijft de schuld te groot.“

„Maar bestaat dan niet het gevaar dat volgende generaties niet meer weten hoe ze aan deze vrijheid zijn gekomen? En dat ze er dan misschien ook minder zuinig op zullen zijn?“

„Inderdaad.“ René glimlacht onvermoeid. „Daar wil ik me heel graag voor inzetten.“

In de bus onderweg naar huis blijf ik hierover nadenken. We stoppen bij de halte tegenover de brandweerkazerne van Kranenburg. Terwijl we stilstaan, zie ik dat daar een feest begint. De barbecues liggen vol worsten. Voor de tap staat een rij. Als feesttent hangt boven het terrein een oude, vaak gerepareerde, militaire parachute. De bus trekt alweer op. Ik kan zo vlug niet zien of het een Amerikaanse parachute is. Ik hoop het. Een Amerikaanse parachute als Duitse feesttent. Onbewust wordt dan misschien toch de bevrijding gevierd.

De loopgraven in het Reichswald zijn het meest noordelijke deel van de Siegfriedlinie, de 630 kilometer lange Duitse verdedigingslinie van Kleef tot aan de Zwitserse grens.

Het graf van Major Ronald E. Balfour op de Commonwealth begraafplaats. De kunsthistoricus liet zijn leven om de Europese historie te redden. FOTO'S PAUL RAPP